

UDC [378.087.6:78.071.1] (477)

SOLOMIYA KRUSHELNYTSKA IN THE PAPER MATERIALS OF THE NYZHANKIVSKI FAMILY**Molchko Uliana**, Assistant Professor,Musicology and Piano Department, Institute of Musical Art,
Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko

The aim of the article is to review the concert reviews of Ostap, Nestor, Melaniya Nyzhankivsky, which presented the concert achievements of Solomiya Krushelnytska; to analyze the mentioned rare publications as a rich source study material, which deepens the creative portrait of the singer of the world glory and reveals the vocal skills of the Ukrainian Prima Donna.

Research methodology. Seventeen sources are used in the article. The author of the study relies on the scientific works devoted to the creative portrait of Solomiya Krushelnytska, the monographs that cover the vital milestones of composers Ostap and Nestor Nyzhankivsky, as well as the articles of the bright representatives of the Nyzhankivsky family in the Halytskyi periodicals «Dilo», «Nazustrich».

Result. The analysis of paper materials of Ostap, Nestor, Melaniya Nyzhankivsky, dedicated to the concert performances of Solomiya Krushelnytska at the beginning of the 20th century, is made. The reviews that were published in the Halytskyi periodicals «Dilo» and «Nazustrich» are considered. The personal creative contacts of composers Ostap and Nestor Nyzhankivsky are characterized. The source study value of newspaper articles of bright representatives of the Nyzhankivsky family for the historiography of the Ukrainian culture is determined.

Novelty. Based on the analysis of the informative material presented in the journalistic works of the Nyzhankivsky family, a concert tour in the home land performed by the artist at the beginning of the 20th century is revealed.

The practical significance. The article will become a good ground for researchers to advance the Halytskyi culture of the early twentieth century on the path to the professional growth, in which the vocal talent, professionalism and creative achievements of Solomiya Krushelnytska played a prominent role.

Key words: Solomiya Krushelnytska, Ostap Nyzhankivsky, Nestor Nyzhankivsky, Melaniya Nyzhankivska, «Dilo», «Nazustrich», journalism.

Надійшла до редакції 3.11.2017 р.

УДК [784:001.814](41)

**ІСТОРІЯ РЕПРЕЗЕНТАТИВНОГО ХОРУ «ГОМІН» СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ У
ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ: ДО ПИТАННЯ УТОЧНЕННЯ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ****Гайдичук Олена Степанівна**, аспірантка, Національна
академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ.
olenkamar@gmail.com

Наведено огляд публікацій, концертних буклетів, у яких є суперечлива, неоднозначна інформація про хор «Гомін». Розглянуто причини появи різних версій про його початки. Названо знайдені достовірні джерела, факти, що розширюють уяву про історію хору. Проаналізовано бесіди, інтерв'ю з першими хористами. На основі співставлення і порівняння їх з існуючими даними, відновлено правдиві сторінки про зародження хору «Гомін», його склад, еволюцію, появу назви, перші виступи та першого мистецького керівника і диригента, а також час, з якого історія хору пов'язана з наступним диригентом.

Ключові слова: хор «Гомін», Манчестер, диригент, Я. Бабуняк, Є. Пасіка (Я. Гордій), газета «Українська думка», спогад, концерт, фестиваль.

Постановка проблеми. Історія репрезентативного чоловічого хору «Гомін» Союзу українців у Великій Британії майже не відома. В друкованих виданнях подані фрагментарні згадки про хор та його керівників, у яких знаходимо розбіжності в даних.

Тож *актуальність дослідження* полягає у висвітленні правдивих фактів, уточнених на основі достовірних джерел, та уникнення помилок у наступних публікаціях.

Останні дослідження та публікації. Цілісного дослідження про хор «Гомін» немає. Частково і принагідно торкалися питання про «Гомін», його становлення та диригентів у своїх напрацюваннях Є. Загачевський, Р. Бойко, Я. Павлів, Б. Головин, О. Цигилик, М. Бурбан, Г. Карась, Х. Скрипка, З. Серотюк, П. Кардаш С. Кот. Однак, у них знаходимо суперечливу інформацію щодо зародження колективу, його назви, складу, першого диригента, а також часу приходу до праці наступного. Посилання одних авторів на інших призвело до переходу перекручених даних у наступні друковані джерела та наукові видання.

Метою статті є опрацювання первинних архівних джерел (газети «Українська думка» (далі – «УД») за 1949-1950 рр., інтерв'ю, бесіди, листи, статті, спогади перших хористів, першого адміністратора

хору «Гомін», рукописи диригентів, публікації та документи СУБу, програмки, буклети концертів), обґрунтування існуючих версій і спростування суперечливих думок про початки роботи хору, його склад, місяць і рік заснування та диригентів і час, з яким пов'язана їх праця з «Гомоном».

Виклад матеріалу дослідження. Аматорський чоловічий хор «Гомін» – репрезентативний колектив Союзу українців у Великій Британії (далі СУБ), учасник найвагоміших духовно-історичних і культурно-мистецьких подій діаспори, лауреат міжнародних музичних фестивалів. За понад 50-літню свою діяльність виступав на найпрестижніших сценах Канади, Америки і Європи, популяризуючи українську хорову музику та народну пісню. Вже у новітню добу історії України був удостоєний звання Лауреата всеукраїнської премії ім. братів Лепких (1999 р.) та Почесної Грамоти і Знака Кабінету Міністрів України (2000 р.), а його багатолітній диригент Я. Бабуняк – почесного звання «Заслужений діяч мистецтв України» (2001 р.).

За даними запису в альбомі «Гомін» 1949–2003 з архіву родини Бабуняків, хор «відгомонів» 16 лютого 2003 р. Протягом часу існування ним керували лише два диригенти, які вже відійшли у вічність – Є. Пасіка (псевдо – Ярема Гордій) і Я. Бабуняк.

Досліджуючи діяльність хору, було опрацьовано архів (листи, буклети, програмки концертів, фотофонд) історико-красознавчого і культурно-просвітницького музею ім. родини Бабуняків, що знаходиться у Вербові – родинному селі диригента Я. Бабуняка на Бережанщині Тернопільської обл., а також наявні матеріали особового архіву диригента Є. Пасіки у його родині в Стрию; проведено бесіди-інтерв'ю з першими хористами Т. Гриневич-Бабуняк, В. Мотою, першим адміністратором хору Я. Паньківим; використано спогади В. Луціва, Я. Смольського, П. Савківа, С. Кривенького, соліста і заступника обох диригентів В. Сверлюка, документи СУБу, публікації газети «Українська думка» (Лондон) та видання, у яких є згадки про Є. Пасіку, Я. Бабуняка і хор «Гомін».

У багатьох джерелах знаходимо розбіжності в історії хору щодо часу заснування, його складу, засновника та першого диригента, появу назви. Неточні дані переходили від одних до інших авторів, з буклета в буклет, навіть у наукові праці та енциклопедичні видання. Особливо помітні суперечності починаючи з 1970-х рр. Наприклад, у буклетах за 1974–1982 рр. з архіву Музею ім. родини Бабуняків знаходимо, що хор «Гомін» заснований в 1949 р., перший його диригент – Є. Пасіка, а з 1964 р. – Я. Бабуняк. В буклеті за 7.10.1979 р. поруч із 1949 роком перекреслено прізвище диригента Пасіки і надписано «Бабуняк». У буклеті від 12.04.1982 р. для першого турне до Європи перекреслено рік заснування хору 1949-й і надписано: «Неправильно».

Українським суперечливим є текст у двомовному буклеті за 1974 р., підготовлений для першої поїздки хору разом із танцювальним ансамблем «Орлик» до США і Канади з нагоди 25-ліття колективів. Українською мовою написано, що «Гомін» заснований 1949 р.; ним короткий час керував Я. Бабуняк, а вже роком пізніше – Є. Пасіка. Парадоксально, що декількома рядками нижче, на цій же сторінці вище згаданого буклету, але вже англійською мовою подано протилежну інформацію: першим диригентом був Є. Пасіка, а з 1964 р. – Я. Бабуняк. Крім цього, в тексті подано неправильно роки здобуття лауреатства «Гомоном», а також Я. Бабуняком як бандуристом і солістом на Міжнародному фестивалі у Ллянголлені (Валія-Уельс).

Отже, текст про «Гомін» і диригентів до буклета такого важливого заокеанського першого турне авторами написаний некомпетентно, без вникнення в попередню історію хору. Помилки ж, перекошення фактів і неточності, на жаль, із сувенірних перейшли згодом у не менш важливі буклети для другого заокеанського турне у 1978 р. і концертного виступу на III Світовому Конгресі вільних українців у Нью-Йорку, в Карнегі Холл, а також – у буклет для Європейського турне 1982 р. та ін., ще й, до речі, з «поправкою» вже і в українському тексті, що першим диригентом, а, отже, і засновником «Гомону» був Є. Пасіка.

Різні версії про засновників і першого диригента існували тому, що ті, що писали про хор, починаючи з 70-х років, самі творили версії, беручи до уваги найсвіжіший відомий їм факт – те, що після виїзду в травні 1964 р. Є. Пасіки до Америки хор уже постійно виступав під диригентурою Я. Бабуняка. На ту версію, що Є. Пасіка був фундатором і першим диригентом хору, «працював» і сам авторитет професора. За спогадом В. Луціва, громадсько-культурного діяча Великобританії, позаштатного радника Міністерства культури України, проф. Є. Пасіка прибув до Англії в 1947 р. уже знаним диригентом із хором «Бурлака», заснованим 1945 р. у Ріміні (Італія) у таборі військовополонених, який в 1947 р. був переміщений до Англії і діяв до кінця 1948 р. – до часу звільнення з полону, активно та успішно концертував на Британських островах і лише за останній рік дав 80 концертів!

За спогадом П. Савківа, одного з перших і багатолітніх хористів «Гомону», коли мішаний «Гомін» змінився на чоловічий і виступав із Є. Пасікою, були такі глядачі, що сприймали його, як той самий хор «Бурлака», бо частина співаків у ньому були колишні хористи «Бурлаки», і костюми мало

чим відрізнялися: темні шаровари і вишиті сорочки. Так от у публікації газети «Свобода» (США) «Згадуючи концерт у Валії» автор В. Колюбінський, який не співав ні в «Гомоні», ні в «Бурлаці», вжив навіть таку фразу: «Бурлака виступав свого часу під назвою «Гомін» [10; 165].

Версія про те, що Є. Пасіка був першим диригентом побутувала ще й тому, що у літературі з'явилися сторінки з неконкретною, неоднозначною інформацією. Використання не перевірених даних, завуальованих фраз привели до появи нових неточностей, народження нових версій. Так, у книзі-спогаді Є. Загачевського «Белярія. Ріміні. Англія» про табір полонених-дивізійників не чітко написано про історію появи хору «Гомін». У тексті не уточнено, ким він був організований, хто дав йому назву і коли став Є. Пасіка керівником: «По переїзді табору до Англії і по звільненні таборовиків із полону в м. Манчестері організувався хор, який назвав себе «Гомін», а його керівником і диригентом став проф. Є. Пасіка – Я. Гордій» [4; 135].

Цю інформацію, яку можна по-різному трактувати, в історично-меморіальному збірнику Стрийщини видавцями-земляками Є. Пасіки уже передано так: «Після переїзду табору до Англії і звільнення з полону в м. Манчестері Є. Пасіка організовує хор під назвою «Гомін» [14; 175]. На цій же сторінці подані також перевернуті роки виступів і одержані нагороди хору з Є. Пасікою на Міжнародному фестивалі у Ллянголлені. Такі перевернуті роки перейшли у книги «Стрийщина в іменах» та «Хоровий маестро» З. Серотюка [10; 103].

У книзі М. Бурбана «Українські хори та диригенти», у якій є гасла про Я. Бабуняка, Є. Пасіку і «Гомін» [2; 249, 495, 499] з'явилася нова версія про засновників: в 1949 році Є. Пасіка *разом* з Я. Бабуняком заснували «Гомін». У джерелі, на яке посилався автор, такої інформації немає [7; 32]. Суперечливою є інформація в джерельній базі і про роки праці диригентів із хором. Щоб дізнатися істину, було проведено бесіди та опрацьовано листи-спогади перших хористів, які деталізують картину зародження хору.

Після звільнення з полону і припинення діяльності ансамблю «Бурлака» наприкінці 1948 р. частина колишніх бурлаківців осіли в індустріальному м. Манчестер, а також його околиць: Болтон, Рочдейл, Ноттінгам. Є. Пасіка та інші «бурлаки» – у Бедфорді, біля Лондона. Останній адміністратор хору «Бурлака» Я. Паньків і бандурист-бас В. Мота, одружившись із сестрами Колянківськими, а Я. Бабуняк – із Т. Гриневич, замешкали в Манчестері.

Конкретно про початки «Гомону» дізнаємося з розповіді Я. Паньківа з Монреалю – першого адміністратора хору: «Ми не думали, що наше перебування за межами України буде таким довготривалим, а хор буде мати таку довголітню історію, тому, на жаль, не вели хронологію. Пригадую, що першим мистецьким почином було тріо, яке хтось назвав «Three Yagos» (три Ярославів!), у якому співали баритон Я. Бабуняк (він також акомпанував на гітарі), бас Я. Ліщинський і тенор – я, Я. Паньків. Нас возили англійці по різних своїх клюбів, де ми виступали в народних строях. Жодних репетицій не робили, а співали, що прийшло на думку. Все робилося безплатно, задля пропаганди України, про яку пересічні (тобто звичайні) англійці не чули... Одного разу хтось із тубільців (місцевого населення), що вже чув десь колись спів українського хору, звернувся до нашого клубу з пропозицією, щоби хор виступив на місцевому традиційному Манчестерському Міжнародному фестивалі під протекторатом принцеси Єлизавети, гаслом якої було: «нехай хори співають». Це була надзвичайна нагода нам показатися! Але проблема була в тому, що у нас ще не було хору і ми взялися на скору руку його організувати. Це не був хор якогось табору чи гостелю, він складався суцільно з ентузіастів. Наших «бурлак» не було багато в самому Манчестері, то ми дібрали дівчат (їх тут не бракувало). Зробили кілька проб під дирекцією Я. Бабуняка, вивчили дві пісні, з якими досить успішно виступили на згаданому вище фестивалі. Цей мішаний, або, як ми його згодом називали, Перший «Гомін», був ще без назви (довго не проіснував). На мою пропозицію хорові ми дали назву «Гомін», коли він чисельно поповнився перед фестивалем колишніми полоненими-дивізійниками і виокремився в чоловічий склад хору» (з листа до О. Гайдичук).

Із бесіди з В. Мотою дізнаємося: «Першими, хто прийшов на репетицію мішаного хору, – то було нас шестеро: я, Я. Паньків, Я. Бабуняк і наші дружини. Ми родинне життя починали з хором під керівництвом Я. Бабуняка».

Т. Гриневич-Бабуняк згадує, що перша репетиція мішаного хору відбулася 8 лютого 1949 р.: «о 12.00 годині був наш шлюб з Ярославом, а після обіду – перша репетиція. Так що я не знаю, за кого вийшла заміж: за Ярослава, чи за хор!». На Міжнародному фестивалі у Манчестері цей мішаний хор виконував пісні «Щедрик» та «Із-за гори кам'яної» в обр. М. Леонтовича. Виступ був надзвичайно успішним, про що писали навіть англійські газети. (Лист Т. Бабуняка № 3 від 2000 р. до земляків Я. Бабуняка).

Збереглася фотографія цього мішаного хору, з якого починався «Гомін», із підписом: «м. Манчестер, «Albert Hall», диригент Я. Бабуняк, 1949 р.». Його учасниками були 12 дівчат і 18 чоловіків (у т.ч. 12 колишніх членів ансамблю військовополонених «Бурлака»). В архіві родини Бабуняків у альбомі «Гомін.1949-2003» подано поіменний список хористів, але серед них Є. Пасіки немає. Отже, ім'я Є. Пасіки з початком хору не пов'язано.

Про цей манчестерський мішаний хор, або, за висловом Я. Паньківа, перший «Гомін», на місці якого згодом постав чоловічий, збереглася в архіві сторінка рукопису Є. Пасіки від 26.05.1956 р., який він готував до ювілейного альманаху, присвяченого 10-літтю СУБу. На початку розповіді про чоловічий хор «Гомін» читаємо: «При розпаді хору «Бурлака» багато його членів-співаків залишилося в Манчестері. Не минуло кілька місяців (*прим. автора*: насправді, – кілька тижнів), як вже за почином Я. Бабуняка, Я. Паньківа, Н. Чорного, Б. Боднара та ін. організовано мішаний хор при відділі СУБу в Манчестері».

За спогадом Т. Бабуняк і Я. Паньківа, коли прийшов до хору Є. Пасіка, він добрав дівчат і дивізійників, і хор розширився до великого мішаного хору. Цей мішаний хор теж довго не проіснував і згодом став суто чоловічим. Аналіз фотофонду теж свідчить про те саме: 1) Фото мішаного хору 1949 р. (30 осіб) із диригентом Я. Бабуняком (На жаль, фото з Я. Бабуняком чоловічого хору, який постав на місці цього мішаного, не знайдено, лише точно встановлено прізвища хористів, про що мова далі); 2) Фото уже збільшеного мішаного хору 1950–1952 рр. (58 осіб) – із диригентом Є. Пасікою; 3). Фото ювілейного табло до 5-річчя хору 1954 р. (склад уже лише чоловічий – 32 особи) і фотографії обох диригентів – Є.Пасіки і Я.Бабуняка на двох окремих табло.

На суперечливе питання щодо року заснування чоловічого «Гомону» дає відповідь промовиста деталь на фото ювілейного концерту до 5-річчя хору: на сцені за плечима хору – цифри «1949-1954» і слово «Ювілей». Отже, не відповідає дійсності інформація у статті «15 років праці хору «Гомін» («УД» 42(915) 15.10. 1964 р.) про те, що в 1950 р. прибуває до існуючого хору без назви диригент Є. Пасіка, хор стає виключно чоловічим і одержує назву «Гомін». Аналізуючи програмки ювілейних концертів чоловічого хору «Гомін», виявляємо, що всі вони відбувалися кожні п'ять років, починаючи відлік таки від 1949 р., а не від року, коли він став знову чоловічим при Є. Пасіці, чи обох диригентах.

Суттєву деталь знаходимо в статті одного з перших хористів Я. Смольського «У пам'ять заслуженому мистцеві», де на двох сторінках автор із пошаною висловлюється на адресу Є. Пасіки та його заслуг перед «Гомоном», однак підкреслює: «Появу хору «Гомін» наше суспільство завдячує маестрові Я. Бабуняку» [11; 7]. Народження і чоловічого хору «Гомін» теж пов'язане з іменем Я. Бабуняка. Я. Смольський у статті до 30-річчя хору описує його початкову працю (мається на увазі чоловічий склад): «Хор «Гомін» постав 20.05.1949 р. на місці колишніх ансамблів табору військовополонених «Бурлака», «Славути», а також церковного хору після звільнення з полону». Дійсно, саме цю дату потрібно вважати початком чоловічого «Гомону», а не пізніші роки. Я. Смольський називає 52 прізвища чоловіків, які, об'єднавшись, мали тоді репетицію напередодні Міжнародного фестивалю в Манчестері. В їх числі було 20 учасників колишнього ансамблю «Бурлака», (з них 14 із 18 чоловіків першого, мішаного хору), 25 чоловіків із церковного хору та 7 із хору «Славути». Я. Смольський, як один із перших хористів мішаного і цього, чоловічого складу «Гомону» пише, що його першим мистецьким керівником і диригентом був Я. Бабуняк [12; 3]. Це ж підтверджує у листі-спогаді і хорист П. Савків. Дату, 20.05, згадує у листі і С. Кривенький з Торонто, який не співав у мішаному хорі від 8.02.1949 р., а приєднався 20 травня 1949 р.: «Була весна. Ми були раді що Бабунякові хлопці запросили нас до хору, щоб виступити на фестивалі. Я. Бабуняк проводив ще окремо проби і з жінками, і разом, з мішаним хором».

Я. Смольський описує початкову працю Я. Бабуняка з чоловічим складом і підготовку до спільних концертів з «Орликом»: «Після 4-місячної наполегливої праці Я. Бабуняк виготував відповідний концертний репертуар, а 9.09.1949 р. відбувся дебют *чоловічого* «Гомону» і танцювального ансамблю «Орлик» у м. Манчестері. Згодом такі концерти повторилися у Болтоні, Бері, Олдгамі та інших містах» [12; 3].

В історії ж танцювального ансамблю «Орлик» згадується дата 09.05.1949 р. як дебют із «Гомоном». Тут мається на увазі перший виступ ще з мішаним хором в Олдгамі [13; 6]. В останньому інтерв'ю Я. Паньків висловив свою думку, чому існують різні версії про початок «Гомону» і першого диригента: «Бо хтось має на увазі мішаний хор – перший хор «Гомін» і чоловічий «Гомін» з Я. Бабуняком, а хтось уже пізніший – з Є. Пасікою. Щоб назавжди звільнити Вас від відчаєвості, я Вам авторитетно заявляю: хоч Є. Пасіка був моїм добрим і щирим другом, але не він, а Я. Бабуняк був першим диригентом «Гомону», бо коли ми починали хор, Є. Пасіки в Манчестері ще не було.

Скільки б змін у складі хору не відбувалося, ядро попереднього складу все одно залишалося. І відлік ювілею хору завжди вівся від 1949 р.». Беззаперечним є твердження В. Сверлюка – співака, соліста «Гомону» і заснупника обидвох диригентів: «Гомін» – це Бабуняк. Він є основником хору».

Якщо у спогадах час міг притупити пам'ять на окремі деталі, то перші газетні замітки про хор в «УД» по свіжих слідах виступів дають найпереконливішу інформацію. Стаття про Міжнародний манчестерський фестиваль остаточно кладе край дискусії про те, за часів якого диригента хор отримав свою назву, і свідчить, що як і мішаний, так і чоловічий хори на фестивалі виступали з назвою «Гомін»: «У фестивалі, який тривав тиждень, взяв участь український хор «Гомін», під керівництвом Я. Бабуняка. Осягнення були надзвичайні. На фестивалі, де брало участь 4 тисячі учасників 16 національностей на пропозицію журі хор зайняв на сцені місце на спеціальному підвищенні, виступаючи в мішаному і чоловічому складах повністю завоював до себе симпатії журі, пресових звітодавців, публіки, а вже серед українців викликав ентузіазм для себе. Недаремно один з англійських часописів писав, що українці «вкрали весь показ» [8; 3].

Отже, хор вже з назвою «Гомін» під диригентурою Я. Бабуняка вперше виступав у травні на фестивалі, а у пресі перша згадка назви з'явилася у липні, у газеті «УД» [8; 3]. До цього хор з Я. Бабуняком виступав в лютому на академії в Болтоні, присвяченій січневим датам, а також спільно з «Орликом» 9.05 в Олдгамі і 15.05.1949 р. в Манчестері, але в газетних замітках про ці концерти назва хору не вказувалася.

Якщо мішаний хор у лютому був ще без назви, то чоловічий хор одержав назву в травні на пропозицію хориста Я. Паньківа. «Він якось зауважив, що ми ще не співаємо, а гомонимо, а тому назвімо хор «Гомін» (За спогадом Я. Смольського). Невдовзі після фестивалю мішаний хор перестав існувати і з липня виступав під керівництвом Я. Бабуняка уже чоловічим складом [16].

Прийшовши до хору, Є.Пасіка добрав до складу дивізійників і жіночі голоси, і хор знову став мішаним і чоловічим. Ім'я Є. Пасіки з хором «Гомін» у пресі згадується лише з січня 1950 р. в оголошенні: «Всі спішіть до Менчестеру на українські Різдвяні свята, де заходом СУБу відбудуться два великі святочні концерти. В концертах візьмуть участь: 1) *Великий мішаний хор*, в складі 65 осіб 2) *чоловічий хор* в складі 35 осіб. Диригент хорів – п. Я. Гордій – бувший диригент хору «Бурлака» [3; 6]. Сама ж інформація про ці концерти, опублікована у замітці «Хор «Гомін» в Менчестері», і проливає світло на те, з якого часу діяльність Є. Пасіки пов'язана з «Гомоном»: «Хор під управою Яреми Гордія у двох концертах – 7 і 8 січня продемонстрував свої перші досягнення. Цей імпрезантийний, як на наші еміграційні умови, виступ хору – це, в першу чергу, заслуга його *теперішнього* диригента Я. Гордія... За три місяці підготовки хор «Гомін» осягнув стандарт, що його за такий короткий час можна було осягнути» [17; 3].

Якщо автор замітки назвав Є. Пасіку теперішнім диригентом «Гомону», то це означає, що він прийшов до хору, який уже мав назву і аж ніяк не міг бути його *першим* диригентом, а отже, – і не був засновником ні мішаного, ні чоловічого хору, як це роками подавалося в буклетах, концертних програмах тими, хто їх готував, не вникаючи в історію хору, а також, як це надруковано в календарі за 2016 р., присвяченому 70-літтю СУБу (тут вміщена фотографія хору «Гомін» із підписом «Хор і його перший диригент Є. Пасіка»).

Якщо різдвяними концертами у січні 1950 р. «Гомін» з Є. Пасікою демонстрував свої перші успіхи після 3-х місячної підготовки, то логічно, що Є. Пасіка прийшов до праці з хором у жовтні 1949 р, бо саме тоді, за спогадом Я. Паньківа, він переїхав із Бедфорду до Манчестера, у зв'язку з тим, що Я. Бабуняк вступив на науку солоспіву у школу музики в Манчестері і вже не міг всеціло присвятити себе хоромі.

Отже, наведені факти переконливо спростовують суперечливі дані в джерельній базі з історії хору «Гомін» про його початки, виконавський склад, час появи назви, першого диригента хору і початок праці з хором наступного диригента.

Висновки. Відлік заснування репрезентативного чоловічого хору «Гомін» Союзу українців у Великій Британії історія веде з 1949 р. Початок «Гомонові» дав мішаний, ще без назви, хор, організований у м. Манчестер за почином Я. Бабуняка. Він же був першим мистецьким керівником і диригентом як мішаного (від 08.02.1949 р.), так і народженого 20 травня 1949 р. чоловічого хору. Обидва хори гідно зарекомендували українське хорове мистецтво перед численною і багатонаціональною публікою на Міжнародному манчестерському фестивалі наприкінці травня 1949 р.

Тож, не заслужено у друкованих джерелах чимало років не згадувалося ім'я Я. Бабуняка як засновника і керівника хору «Гомін», а пальма першості приписувалася проф. Є. Пасіці, який і без цього має свою славу біографію. Помилковими у світовій пресі, журналах, наукових працях є версії про те, що: 1) заснований у 1949 р. Я. Бабуняком мішаний хор мав назву «Трембіта» [1, 5];

2) фундатором у 1949 р. і першим диригентом хору «Гомін» у тому числі і чоловічого був Є. Пасіка; 3) що «Гомін» у 1949 р. заснував Я. Бабуняк разом з Є.Пасікою [2]; 4) що Я. Бабуняк прийшов до хору в 1964 р. після виїзду Є. Пасіки до США, чи в 1967 р.; 5) що у заснованому в 1949 р. хорі «Гомін» Я. Бабуняк був адміністратором, а не диригентом [10; 102].

Дане дослідження допоможе виправити неточності при перевиданні уже наявних праць із згадкою про «Гомін» та Я.Бабуняка, уникнути помилок у наступних публікаціях; посприє переоформленню кімнати хору в Манчестері, де неправдиво висвітлено зародження колективу, як свідчать фотостенди, а також зобов'яже створити куточок, присвячений Я.Бабуняку, поскільки є лише Є. Пасіці.

Очищені від суперечностей і помилок сторінки початків «Гомону» полегшать подальше дослідження його історії, зокрема праці і співпраці обидвох диригентів із хором та їх внеску в музично-хорове мистецтво.

Список використаної літератури

1. **Бойко Р.** Енциклопедія сучасної України / Р. Бойко, Я. Павлів. – Київ : Координаційне бюро ЕСУ НАН України, 2003. – Т. 2 [Б.-Біо].
2. **Бурбан М.** Українські хори та диригенти / М. Бурбан. – Дрогобич : ПОСВІТ, 2007. – С. 249, 495, 499.
3. **Всі спішіть до Менчестеру** // Українська думка. – 1950. – 8 січня. – № 1 (149).
4. **Загачевський Е.** Белярія-Ріміні-Англія : репортаж-спогади / Е. Загачевський. – Чикаго–Мюнхен : Вид-во Братства колишніх вояків 1 УД УНА, Бібліотека «Листки Червоної калини», 1968. – 200 с.
5. **Карась Г. В.** Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття / Г. В. Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1162 с.
6. **Кардаш П.** Українці в світі / П. Кардаш, С. Кот. – Київ-Мельборн : Фортуна, 1995. – 160 с.
7. **Мистецтво України.** Біографічний довідн. / [ред. А. В. Кудрицький]. – Київ : Українська Енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1997. – 697 с.
8. **Охрім І.** Українці на фестивалі в Менчестері / І. Охрім // Українська думка. – 1949. – 17 лип. – № 28 (125).
9. **Покальчук Ю.** Українці у Великій Британії / Ю. Покальчук. – Львів : Кальварія, 1999. – 140 с.
10. **Серотюк З.** Хоровий маєстро / З. Серотюк. – Дрогобич : Коло, 2016. – 200 с.
11. **Смольський Я.** У пам'ять заслуженому мистцеві / Я. Смольський // Українська думка. – 1985. – 9 травн.
12. **Смольський Я.** 30-річчя репрезентативного хору СУБ «Гомін» / Я. Смольський // Українська думка. – 1979. – 20 верес.
13. **Спогади з минулих років у 50-річчя танцювального ансамблю «Орлик»** // Українська думка. – 1999. – 11 лист.
14. **Стрийщина. Історично-мемуарний зб.** / Видавничий Комітет Стрийщини. – Нью-Йорк, 1990. – С. 175.
15. **Стрийщина. Історія в іменах** // Стрий : Щедрик, 2012. – Т. 2. – С. 369–370.
16. **Український концерт в Олдамі** // Українська думка. – 1949. – 7 серп.
17. **Хор «Гомін» в Менчестері** // Українська думка. – 1950. – 29 січ. – № 4(152).

References

1. **Bojko, R. & Pavliv, Ya.** (2003). Yaroslav Babuniak. Encyclopedia of modern Ukraine, Vol. 2, 39. – Kyiv : Koordynacijne byuro ESU NAN Ukrainy [in Ukrainian].
2. **Burban M.** Ukrainski khory ta dyryhenty / M. Burban. – Drohobych: Posvit, 2007. – pp. 249, 495, 499.
3. **Vsi spishit' do Menchesteru** // Ukrainska dumka. – 1950. – January 8, № 1 (149).
4. **Zahachevskij, E.** (1968). Belaria-Rimini-England : reportage-memoirs. Chicago-Munich : vydavnyctvo kolyshnich voyakiv I UG UNA, biblioteka «Lystky chervonoyi kalyny» [in Ukrainian].
5. **Karas H. V.** (2012). Musical culture of Ukrainian diaspora in world time space of XX century. Ivano-Frankivsk : Tipovit [in Ukrainian].
6. **Kardash P., Kot S.** Ukraintsi v sviti / P. Kardash, S. Kot. – Kyiv–Melborn : Fortuna, 1995. – 160 p.
7. **Mystetstvo Ukrainy** [The art of Ukraine]. Biographical digest. (1997). A. V. Kudryczkyj (Ed.). Kyiv : Ukrayinska encyclopedia im. M. P. Bazhana [in Ukrainian].
8. **Okhrym I.** Ukraintsi na festyvali v Menchesteri // Ukrainska dumka. – 1949. – July 17. – № 28 (125).
9. **Pokalchuk Yu.** Ukraintsi u Velykij Brytanii / Yu. Pokalchuk. – Lviv : Kalvariya, 1999. – 140 p.
10. **Serotiuk Z.** Khorovyj maestro / Z. Serotiuk. – Drohobych : Kolo, 2016. – 200 p.
11. **Smolskyj Ya.** U pamyat' zasluozenomu mystsevi // Ukrainska dumka. – 1985. – May 9.
12. **Smolskyj Ya.** 30-rychhya reprezentatyvnoho khoru SUB «Homin» // Ukrainska dumka. – 1979. – September 20.
13. **Spoznady z mynulykh rokiv u 50-rychcha tantsiuvalnoho ansambliu «Orlyk»** // Ukrainska dumka. – 1999. – November 11.
14. **Stryjshchyna. Istorychno-memorialnyj zbirnyk** / Vydavnychyj komitet Stryjshchyny. – New-York, 1990. – p. 175.
15. **Stryjshchyna. Istoria v imenakh** / Stryj : Shchedryk, 2012. – Vol. 2. – P. 369–370.
16. **Ukrainskyj kontsert v Oldhami** // Ukrainska dumka. – 1949. – August 7.
17. **Khor Homin v Menchesteri** // Ukrainska dumka. – 1950. – January 29. – № 4 (152).

**THE HISTORY OF THE REPRESENTATIVE CHOIR «HOMIN» OF THE UKRAINIAN UNION
OF THE UNITED KINGDOM: TO THE QUESTION OF CLARIFYING THE SOURCE BASE**

Gaidychuk Olena, graduate student of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

This paper presents a review of publications, concert booklets, which contain controversial, ambiguous information about the choir «Homin». The author investigates the reasons for the appearance of different versions of its origins. The article also names found reliable sources, facts that shed light on the history of the choir. The conversations, interviews with the first choristers have been analyzed. On the basis of comparing them with existing data, the true pages about the origin of the choir «Homin», its composition, evolution, the appearance of the name, the first performances and the first artistic director and conductor, as well as the time from which the history of the choir is connected with the subsequent conductor.

Key words: Choir «Homin», Manchester, conductor, Ya. Babunyak, Ye. Pasika (Ya. Gordij), newspaper «Ukrainian Dumka», memoir, concert, festival.

UDK [784:001.814](41)

**THE HISTORY OF THE REPRESENTATIVE CHOIR «HOMIN» OF THE UKRAINIAN UNION
OF THE UNITED KINGDOM: TO THE QUESTION OF THE SOURCE BASE**

Gaidychuk Olena, graduate student of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts, Kyiv

The aim of the paper is to highlight the truthful, refined information about the beginning of the representative amateur male choir «Homin» of the Union of Ukrainians in the UK.

Research methodology. To establish the truth, have been conducted the talks and interviews with the first choristers, have been analyzed the publications about the choir in the newspaper «Ukrainian Dumka» for 1949-50 (London); have been studied the personal archives of conductors Ya. Babunyak and Ye. Pasika; they have been compared with available information in printed publications.

Results. The history of the representative male choir «Homin» of the Ukrainian Union in the UK has not been described. There are fragmented references about the choir and its leaders in the printed publications, in which we find the difference in the data. On the basis of the processed materials we deduce the true data about the origin of the collective. The history of the foundation of «Homin» dates back to 1949. It was given to him by a mixed, yet untitled, choir, organized in Manchester under the initiative of Ya. Babunyak. He was the first artistic director and conductor as a mixed (from 08.02.1949), and created on May 20, 1949, a man's choir. Both choirs adequately represented Ukrainian choral art in front of a large and multinational audience. So, it does not deserve in print sources for many years, not to mention the name of Ya. Babunyak, as the founder and head of the choir «Homin», and the palm championship was attributed to Prof. Ye. Pasika, who has its glorious biography besides it.

Novelty. An attempt is made in this paper to show the first attempt to appeal to the most reliable sources and to establish real, true pages about the origin of the choir, its evolution, the appearance of the name, and about first and subsequent conductors.

The practical significance. This study will help to avoid mistakes in the following publications about the Choir «Homin», in the writing of its history, as well as in the re-publication of existing works on the group; will contribute to the redevelopment of the choir room in Manchester, where incorrectly highlighted the birth of the group, as photo stands show, as well as the obligation to create a corner dedicated to Ya. Babunyak as it only exists for Ye. Pasika.

Cleared from the contradictions and errors of the start page of the «Homin» will facilitate further study of its history, in particular, the work and cooperation of the two conductors with the choir and their contribution to the choral art.

Key words: Choir «Homin», Manchester, conductor, Ya. Babunyak, Ye. Pasika (Ya. Gordij), newspaper «Ukrainian Dumka», memoir, concert, festival.

Надійшла до редакції 30.11.2017 р.

УДК 793.3(477)

**ЖУРНАЛ «ТАНЕЦЬ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ» У ВІТЧИЗНЯНОМУ
ХОРЕОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Підлипська Аліна Миколаївна, кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри класичної хореографії, Київський
національний університет культури і мистецтв, м. Київ
alinaknukim@ukr.net

«Танець в Україні та світі» (2011–2015 рр.) – унікальний вітчизняний журнал, спеціально присвячений хореографічній культурі, створений у традиціях найкращих світових зразків подібних видань. У ньому дотримувався паритет між історичними та гостроактуальними матеріалами, портретними замальовками,